

Zavod za školstvo Crne Gore

Upravljanje problemom nasilja učenika u školi

Savjetovanje za stručne saradnike i direktore osnovnih i srednjih škola

Mr **Zoran Lalović**, samostalni savjetnik u Zavodu za školstvo

O savjetovanju...

Tema savjetovanja su **mjere** za upravljanje problemom nasilja učenika/ca u školi.

Cilj ovih mjera je **smanjivanje** ili **sprečavanje** nasilja učenika/ca u školi.

Mjere su nastale kao **rezultat istraživanja** koje je Zavod za školstvo realizovao u svim osnovnim i srednjim školama u Crnoj Gori - tokom 2003 g.

Izveštaj istraživanja na sajtu Zavoda za školstvo:

<https://www.gov.me/zzs/istrazivanja-u-obrazovanju>

O istraživanju...

Cilj istraživanja bio je da se utvrdi koliko je nasilje **rasprostranjeno** i koji su **pojavni oblici** nasilja učenika u osnovnim i srednjim školama u Crnoj Gori.

Podatke smo prikupili putem **onlajn upitnika** za učenike/ce.

Upitnik je sadržavao:

- jedan broj pitanja iz **Olweusovog upitnika za učenike „žrtva/nasilnik”** (Olweus, 1996, 1997),
- jedan broj pitanja iz **Hanterove skale za samoprocjenu predadolescenata i adolescenata** (Self-perception Profile for Children, Harter, 1988; koristili smo adaptiranu verziju skale Pešikan & Lalović 2021)
- kao i niz drugih pitanja koja se odnose na život u školi, odnose među učenicima, odnose između učenika i nastavnika i sl.

Na upitnik je odgovorilo **12.021** učenik/ca.

Izveštaj istraživanja na sajtu Zavoda za školstvo:

<https://www.gov.me/zzs/istrazivanja-u-obrazovanju>

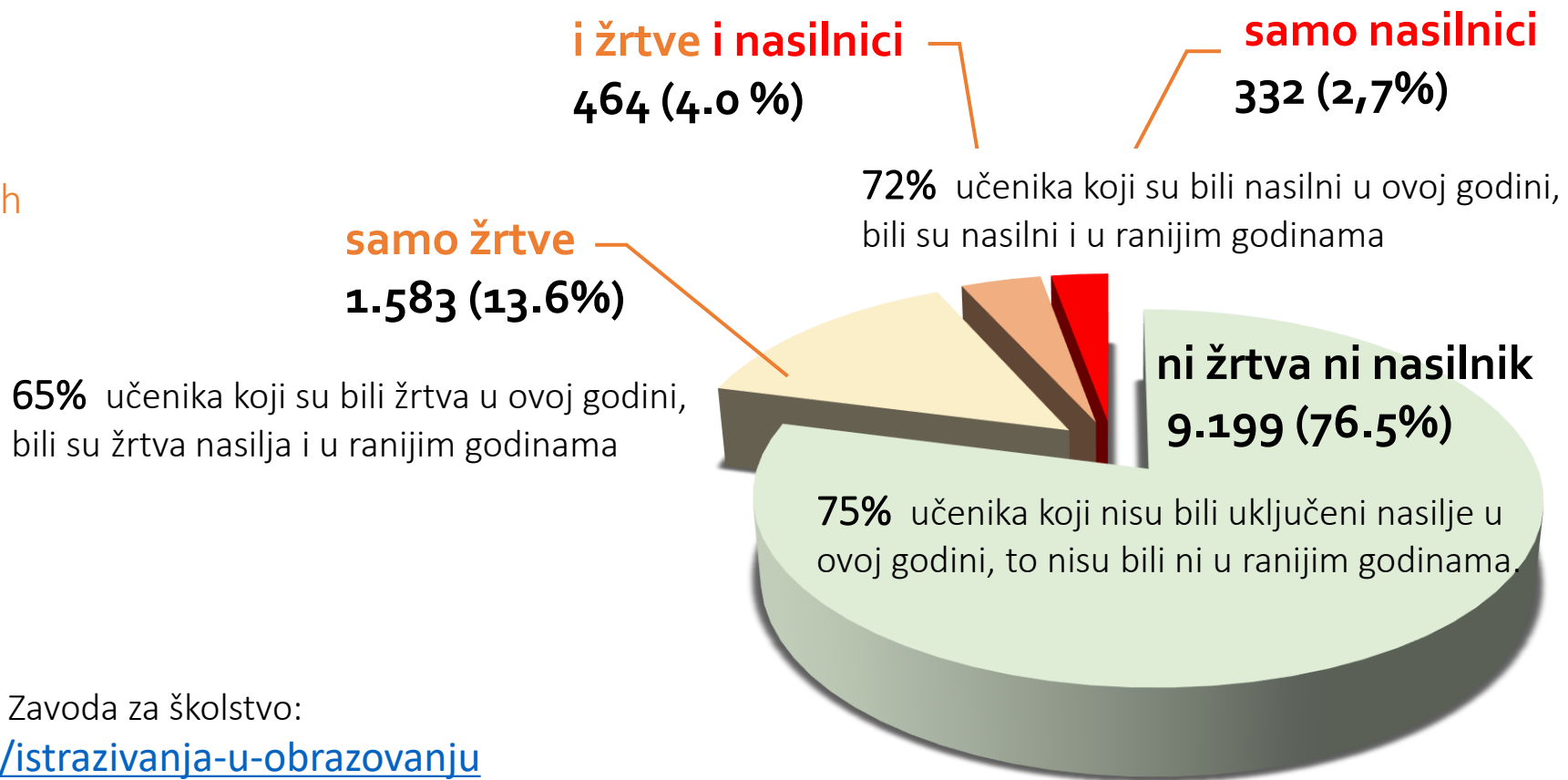
O rezultatima istraživanja...

Nasilje u školi **nije masovna i nasumična pojava** gdje svako zlostavlja svakog. Radi se o tome da jedan manji broj učenika zlostavlja druge učenike !

Uloga nasilnika i uloga žrtve **su stabilne** !

N = 12.021

20.3% učenika uključenih u nasilje u školi

Izveštaj istraživanja na sajtu Zavoda za školstvo:

<https://www.gov.me/zzs/istrazivanja-u-obrazovanju>

* **3.2%** učenika nije se izjasnilo po ovom pitanju.

O zaključcima istraživanja...

Činjenica da nasilje u školi nije **masovna** i **nasumična pojava**, kao i činjenica da su uloga nasilnika i uloga žrtve **stabilne** ...

- stvara povoljnu osnovu za **racionalno upravljanje problemom nasilja u školi** na način što bi se već na ranom školskom uzrastu identifikovali pojedinci koji često manifestuju agresivno ponašanje, kao i učenici koji su često žrtve nasilja.
- Ovim učenicima (i žrtvama i nasilnicima) potrebna **individualna** (psihološka pomoć) u smislu **bolje integracije u školski kolektiv** (pokazalo se da su i nasilnici i žrtve zbog određenih karakteristika socijalno izopšteni od ostalin učenika).
- Druga linija rješavanja problema nasilja u školi podrazumijeva jačanje **vaspitne**, tj. preventivne uloge škole i izgrađivanje **školske klime** u kojoj se nasilje ne isplati (nije „kul“) i gdje su učenici **uvjereni** da će ih škola zaštititi od svih oblika nasilja (istraživanje je pokazalo da učenicima nije dovoljno samo reći da su u školi sigurni, potrebno je da im to njihovo iskustvo i potvrdi).

Izveštaj istraživanja na sajtu Zavoda za školstvo:

<https://www.gov.me/zzs/istrazivanja-u-obrazovanju>

O **mjerama** smanjivanja ili sprečavanja nasilja u školi

Prva grupa mjera:

Odnose se na školu, tj. na sve **učenike** i sve **nastavnike** škole, a podrazumijeva jačanje vaspitne uloge škole i izgrađivanje školske klime protiv nasilja.

Druga grupa mjera:

Odnosi se na **pojedine učenike** i podrazumijeva **individualnu podršku** učenicima koji su uključeni u nasilje (bilo da se radi o učeniku žrtvi, ili o učeniku koji se nasilno ponaša).

Sve predložene mjere nastale su kao rezultata istraživanja, tj. imaju svoju empirijsku osnovu i potvrdu!

Izveštaj istraživanja na sajtu Zavoda za školstvo:

<https://www.gov.me/zzs/istrazivanja-u-obrazovanju>

Mjere **na nivou škole**

Škola je mjesto gdje se dešava nasilje!

Tokom 2022/23 šk.g. **17%** učenika u svojim školama bilo je izloženo nakon obliku nasilja.

od **7,5%** do (4 x veća) **27,3%**

Šta utiče da je u nekim školama nasilje **manje rasprostranjeno** nego u drugim?

Rasprostranjenost nasilja u školi povezana je sa nekim **objektivnim** karakteristikama škole.

Utvrđili smo, nasilje je **manje** rasprostranjeno:

- u **seoskim** u odnosu na gradske i prigradske škole;
- u školama koje rade **u jednoj smjeni** (samo prije podne) u odnosu na škole koje rade u dvije ili više smjena;
- u **manjim školama** do 500 učenika/ca u odnosu na škole sa većim brojem učenika/ca (posebno su rizične škole sa prekobrojnim odjeljenjima);
- u školama **sa boljim uslovima** u odnosu na škole sa lošijim uslovima;
- u **srednjim školama** u odnosu na osnovne škole.

Mjere **na nivou škole**

Škola je mjesto gdje se dešava nasilje!

Tokom 2022/23 šk.g. **17%** učenika u svojim školama bilo je izloženo nakon obliku nasilja.

od **7,5%** do (4 x veća) **27,3%**

Šta utiče da je u nekim školama nasilje **manje rasprostranjeno** nego u drugim?

Na rasprostranjenost nasilja u školi **prvenstveno** utiču **subjektivne** karakteristika škole.

Utvdili smo, nasilje je **manje** rasprostranjeno:

- u školama koje **vaspitno** (preventivno) djeluju protiv nasilja;
- u školama koje su razvile **školsku klimu** usmjerenu protiv nasilja;
- u školama u kojima se **odmah reagije** na svaki oblik nasilja.

Kakve su te škole ... ?

Kakve su škole koje **vaspitno** (preventivno) djeluje protiv nasilja učenika ?

35% učenika/ca dolazi iz škola u kojima se preventivno, na pravi način, **ne djeluje** na nasilje !

To su škole :

- u kojima nastavnici razgovaraju sa učenicima o tome koje **vrijednosti** (npr. poštovanje, iskrenost, prijateljstvo) su važne za život u školi;
- u kojima učenici uče **šta spada u nasilno ponašanje** (npr. šta je fizičko, verbalno, socijalno, seksualno, nasilje putem društvenih mreža i sl.);
- u kojima učenici uče **kako na miran način** da rješavaju sukobe;
- u kojima učenici uče **kako mogu da se zaštite** kada su izloženi nasilju;
- u kojima se učenicima pomaže da **upoznaju i poštuju osobe koja su drugačije** (npr. djecu različitih nacija i vjera; osobe sa poteškoćama i sl.);

Kakve su škole koje su razvile **klimu** usmjerenu protiv nasilja?

31% učenika/ca dolazi iz škola koje **nemaju** razvijenu klimu usmjerenu protiv nasilja

To su škole :

- gdje su nastavnici upoznali učenike **sa pravilima ponašanja** i objasnili im šta ta pravila znače;
- gdje učenici znaju **šta treba da urade** kada se susretnu sa nasiljem u školi;
- gdje učenici **imaju slobodu** da se obratite bilo kojem nastavniku za pomoć;
- gdje se **odmah reaguje** na svaki problem u vezi sa nasiljem;
- gdje učenici **znaju koje su posljedice** ako prekrše pravila.

Kakve su škole u kojima se **reaguje**
na nasilje?

56% učenika/ce **nije uvjeren** da će nastavnici
blagovremeno i ispravno reagovati ako su izloženi nasilju !

To su škole :

- u kojima učenici **prijavljaju**,
- a nastavnici **blagovremeno i ispravno**
reaguju na nasilje.

Koje mjere bi trebalo preduzeti kako bi se obezbijedilo da učenici i nastavnici
reagovanje na nasilje – **šta kažu rezultati istraživanja ?**

Mjere koje se odnose na **sve učenike/ce**

Istraživanje je pokazalo da bi određene mjere usmjerene na učenike imale značajan efekat na smanjivanje ili sprečavanje nasilja u školama.

To su mjere koje podrazumijevaju:

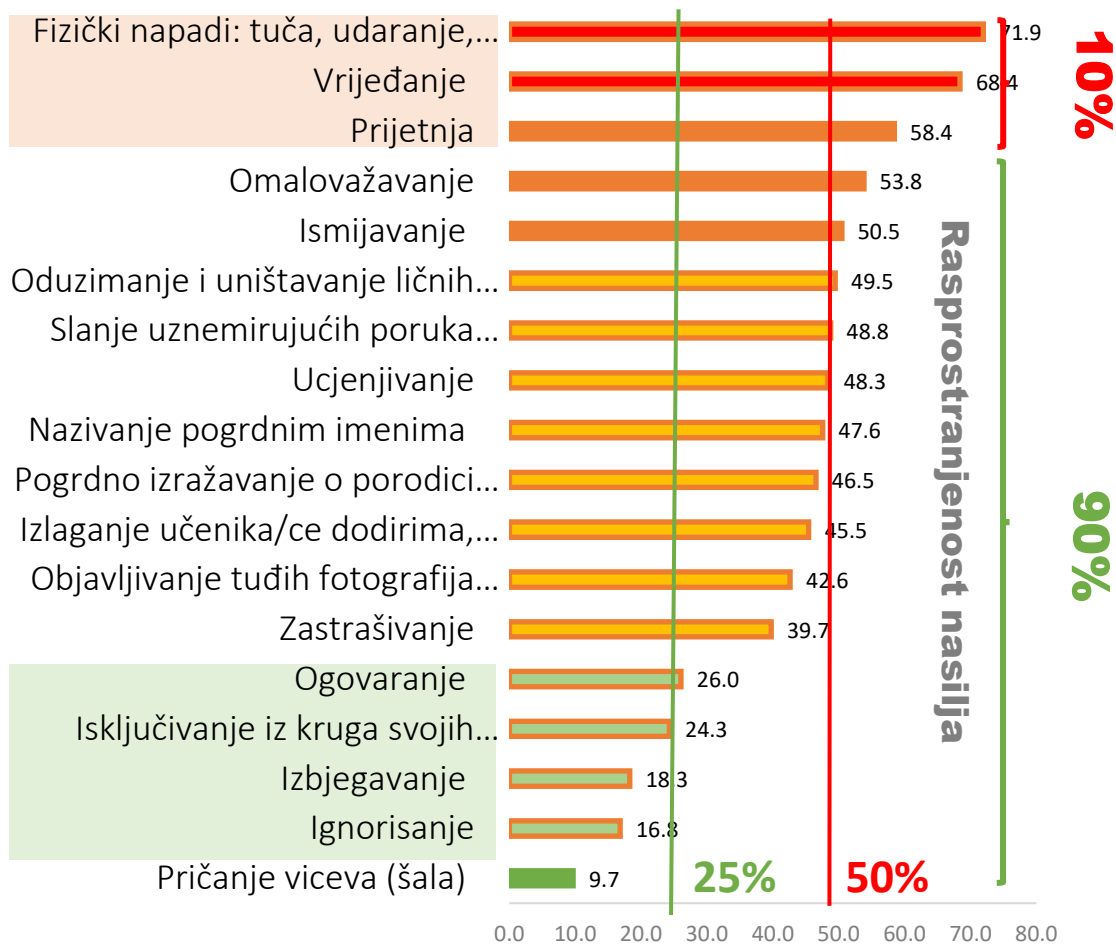
1. osposobljavanje učenika **da prepoznaju nasilje**;
2. otklanjanje **predrasuda i pogrešnih uvjerenja** učenika prema nasilju;
3. razvijanje **socjalno – emocionalnih** vještina učenika;
4. osposobljavanjem učenika da adekvatno reaguju na nasilje i **da ga prijave**;
5. osposobljavanja učenika da **na miran način rješavaju sukobe**;
6. stalna **kontrola ponašanja** učenika u školi.

Zašto su važne ove mjere – šta kažu rezultati istraživanja !

1.

Osposobljavanje učenika **da prepoznaju nasilje**, da nauče šta spada u fizičko, verbalno, socijalno, seksualno, nasilje putem društvenih mreža i sl.

Šta je nasilje?

44% učenika/ca u svojim školama **nije učilo** šta spada u nasilje !

Kakve su posljedice neprepoznavanja nasilja ?

2.) način kako učenici ocjenjuju šta je nasilje, ima direktne **posljedice na rasprostranjenost** pojedinih oblika nasilja u školi.

1.) verbalno i socijalno nasilje imaju **različito značenje** (različitu atribuciju) za nasilnika i za žrtvu.

To je posebno karakteristično **za učenike nasilnike!**

Slično je i sa drugim oblicima **verbalnog i socijalnog nasilja!**

(3/4) učenika u nasilje ne ubraja: ogovaranje, isključivanje iz kruga prijatelja, izbjegavanje i ignorisanje, te se za ove oblike nasilnog ponašanja može reći da su za većinu učenika **socijalno prihvatljiva ponašanja.**

2.

Otklanjanje **predrasuda i pogrešnih uvjerenja** učenika prema nasilju, da nauče šta je nasilje i kad im se čini da nije.

Veliki broj učenika/ca smatra:

- da je nasilje nešto što se **dešava drugima**, a da se ne može desiti njima;
- da su „šale“ na tuđi račun **bezazlene**;
- da je nasilje u nekim slučajevima **opravdano**;
- da su okolnosti u društvu takve da je **nasilje neminovno**;
- da je nasilno ponašanje normalna **razvojna faza**.

Poseban problem je,

- što se **prijavljivanje nasilja** među učenicima ocjenjuje **nezrelim** „*tužakanjem*“

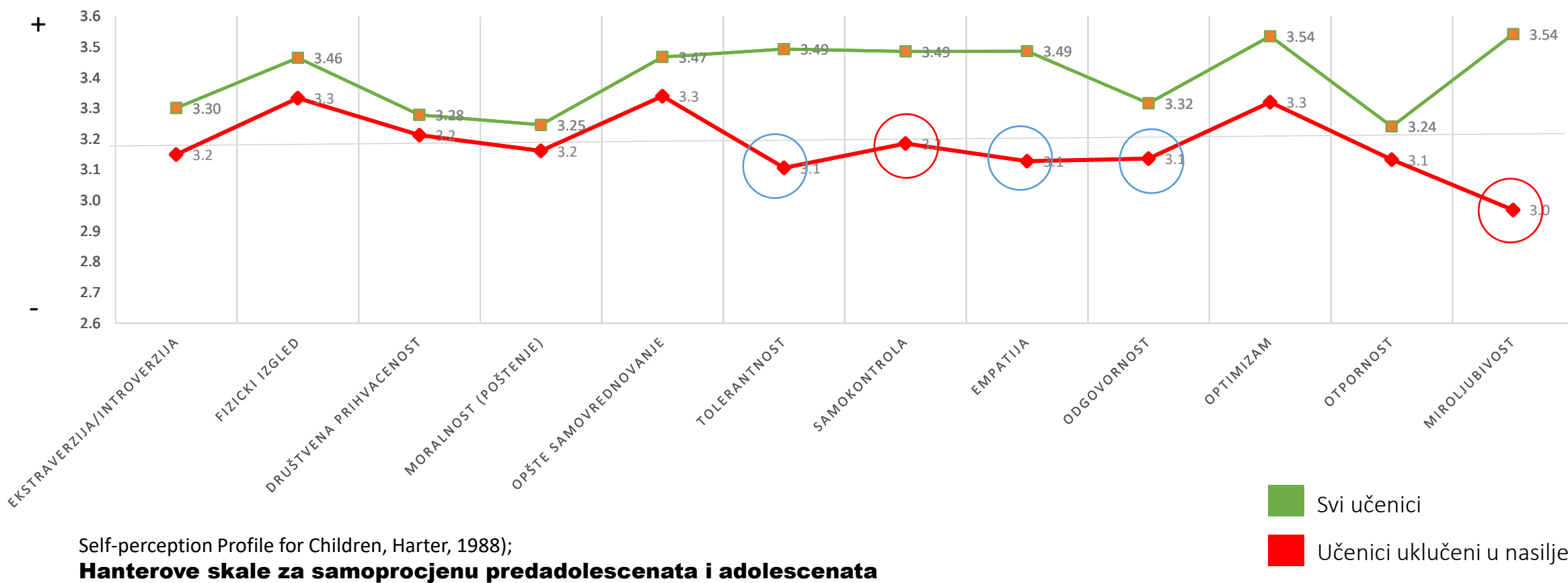
30% učenika/ca smatra da je neprijavljivanje nasilja neka vrsta **moralne obaveze učenika!**

3.

Razvijanje **socjalno – emocionalnih vještina** učenika - miroljubivosti, tolerancije, samokontrole i empatije.

Većina učenika ima pozitivnu sliku o sebi, razvijenu samokontrolu i pozitivan odnos prema drugima.

Učenici koji su uključeni u nasilje, bilo da su nasilnici ili žrtve, **imaju problema** sa kontrolom emocija i sa uspostavljanjem i održavanjem dobrih odnosa sa drugim drugom djecom.

Self-perception Profile for Children, Harter, 1988);

Hanterove skale za samoprocjenu predadolescenata i adolescenata

Socijalno – emocijne vještine (miroljubivost, tolerancija, samokontrola, empatija) **se uče**, pa se postavlja pitanje **kako se mogu učiti u školi** ?

30% učenika kaže da u školi **nisu učili** koje vrijednosti (npr. poštovanje, iskrenost, prijateljstvo i sl.) su važne za život u školi.

U školi ove vještine se uče na različite načine :

- **razvijanjem odgovarajuće školske klime** (gdje se svi učenici osjećaju slobodno, sigurno i prihvaćeno),
- **korišćenjem određenih metoda nastave** (učenjem putem saradnje, interakcije i razmjene mišljenja)
- **na sadržajima pojedinih školskih predmeta** (u situaciji kada su učenici van škole izloženi negativnim uzorima, važno je da bar u školi iz književnosti ili istorije upoznaju primjere: humanosti, poštenja, tolerancije i sl.),
- **vrednovanjem učenika** (tako što se kod ocjenjivanja vrednuje ne samo to koliko učenici znaju, već i to kako se odnose prema školi i drugim učenicima),
- **realizacijom specijalizovanih programa** koji su namijenjeni za razvoj socijalnih i emocionalnih vještina i vrijednosti kod učenika (jedan takav program, u saradnji sa UNICEF-om, razvila je grupa naših stručnjaka).

Osposobljavanje učenika da adekvatno reaguju na nasilje, tj.

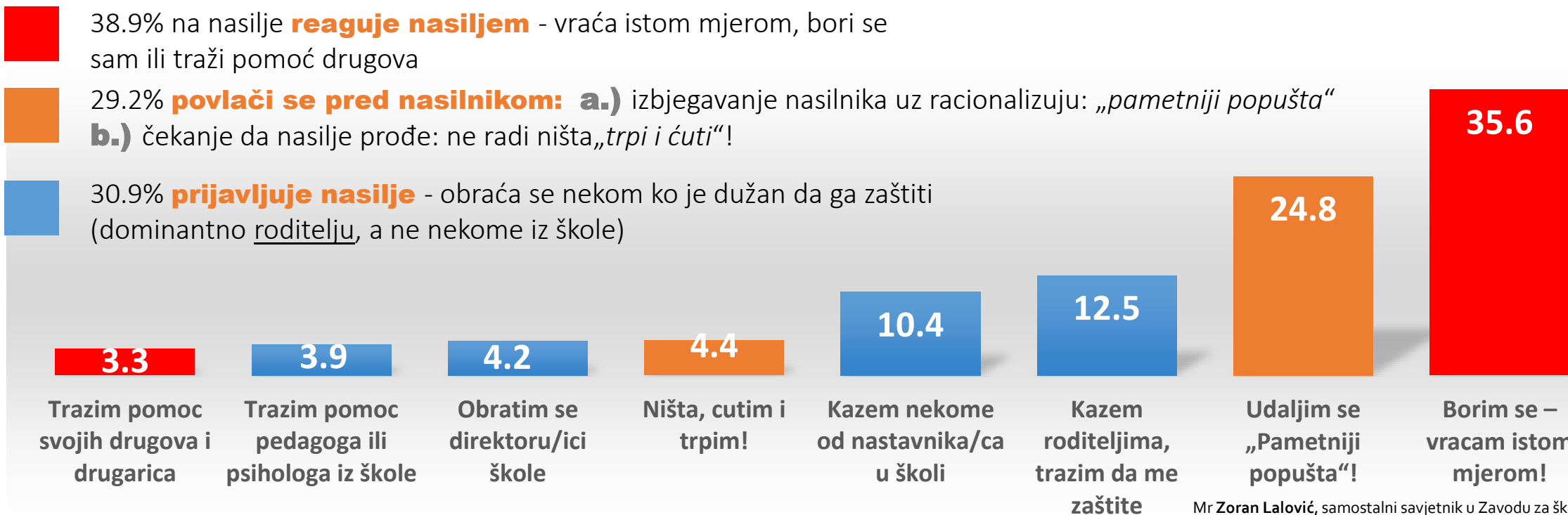
da ga prijave !

Kako učenici reaguju na nasilje:

Kada su svjedoci nasilja (kada ga vide) ...

Samo se **1/3** učenika **prijavi** nasilje (obavjesti nekoga u školi ili svoje roditelje). **1/3** učenika **ignoriše** nasilje (pravi se da ne vidi, ili ne smiju da reaguju); **1/3** se **uključi** da obrani slabijeg, svoga druga i sl.

Kada su izloženi nasilju (kada su žrtve nasilja) ...

Šta govori ova slika **reagovanja učenika na nasilje** u školi?

Prvo,

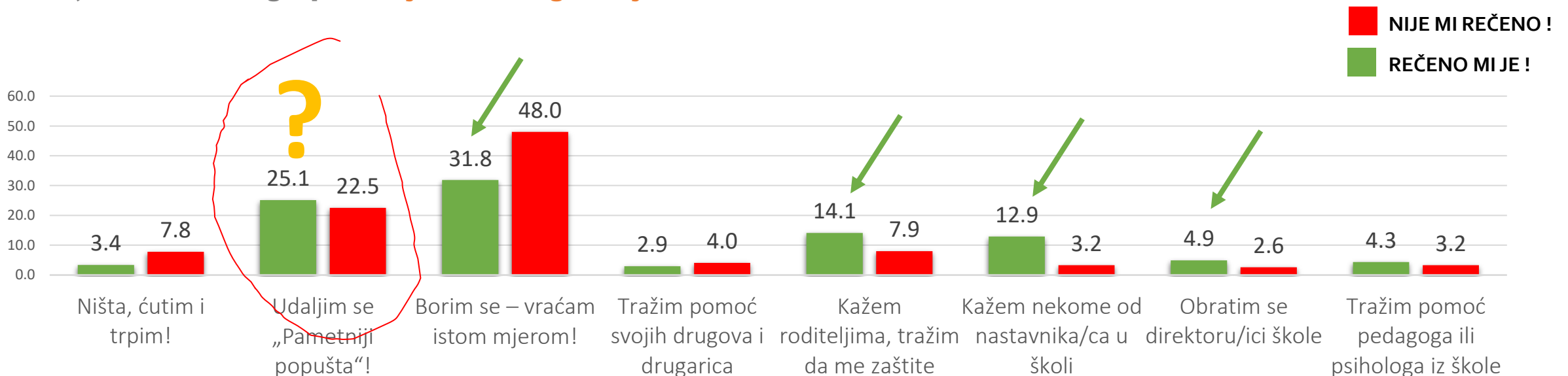
većina učenika (2/3) neadekvatno reaguje na nasilje, bilo da **uzvraća nasiljem** ili da se **povlači** pred nasilnikom.

- 37%

U školi mi nisu rekli **šta treba da uradim** kada se susretnem sa nasiljem.

Učenici kojima je rečeno šta treba da rade u susretu sa nasiljem rjeđe se odlučuju da sami rješavaju probleme, i češće se obraćaju nekome ko je dužan da ih zaštiti !

Ali, to ne važi za grupu socijalno inteligentnijih učenika !

Drugo,

kada je u poziciji žrtve učenik se rijetko obraća odraslima, a kada odluči da se obrati nekome, **prije se obraća roditeljima nego nastavnicima** u školi !

To govori da je nasilje u školi često **nevidljivo za školu** (da o nasilju u školi više znaju roditelji, nego škola).

Zašto učenici rijetko traže pomoć nastavnika ?

- **strah od nasilnika** (učenici se plaše da će zbog prijavljivanja nasilja biti ponovo žrtva nasilja);
- **stid zbog postupka** (npr. kod seksualnog uznemiravanja ili zbog činjenice da će morati da objasne svoju ulogu u nasilju);
- **moralna obaveza** (u adolescentnoj grupi prijavljivanje nastavniku se ocjenjuje nezrelim „*tužakanjem*“);
- **nepovjerenje u reakciju nastavnika** (učenici se plaše da nastavnici neće adekvatno, ili da neće uopšte reagovati).

35% učenika **nije uvjeren** da će nastavnici reagovati kad se pojavi neki problem u vezi sa nasiljem.

Osposobljavanje učenika da na **miran način** rješavaju sukobe.

31% učenika u školi **nije učilo** kako da na miran način rješavaju sukobe.

Dominantan broj (35%) učenika na nasilje reaguje nasiljem i vraća istom mjerom. Rješavanje sukoba drugim sredstvima, npr. **razgovorom**, daleko je manje zastupljeno među učenicima.

Instiktivna reakcija učenika na nasilje (vraćanje istom mjerom) vjerovatno je posljedica činjenice da učenici ne raspolažu drugim tehnikama rješavanja interpersonalnih sukoba.

6.

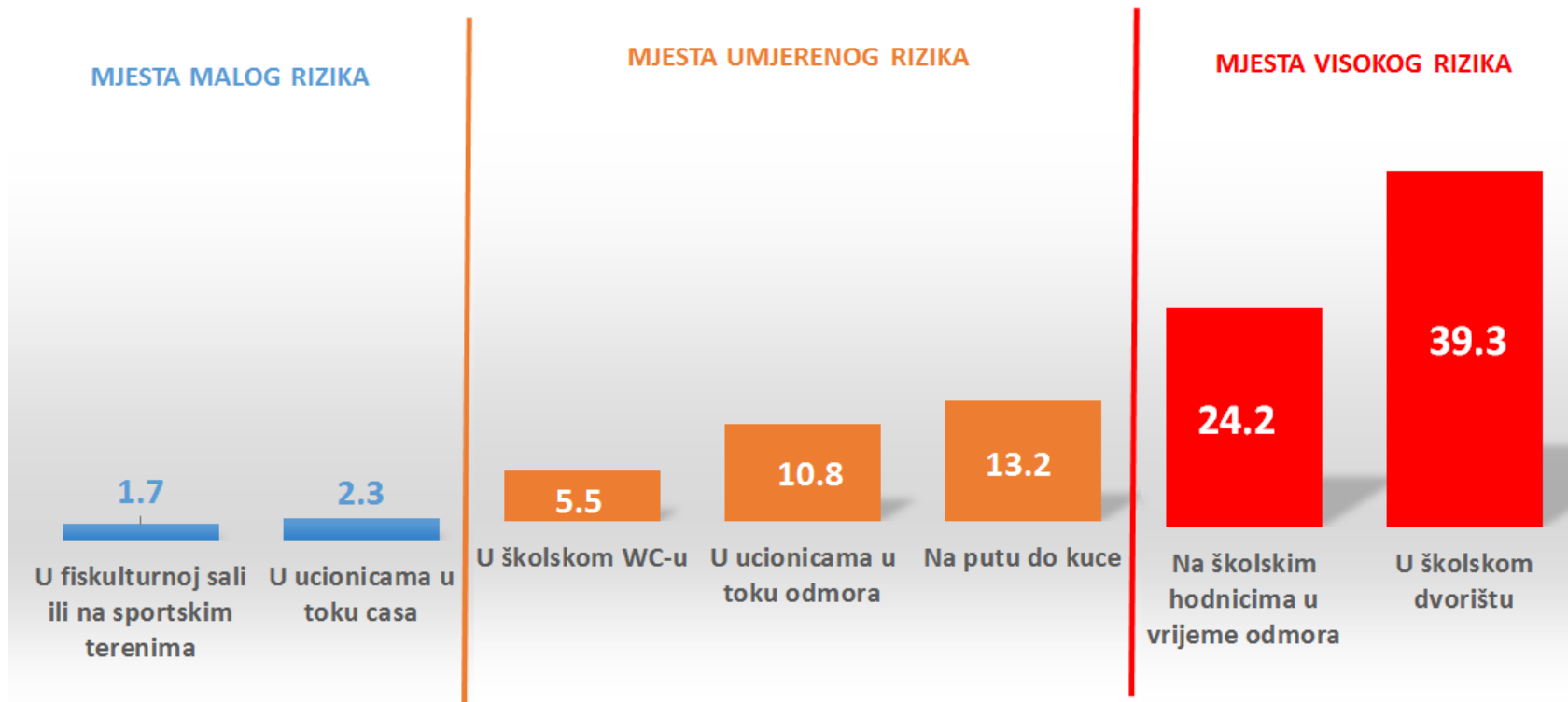
Stalna **kontrola ponašanja** učenika u školi.

Nasilje u školi se najčeće dešava na mjestima sa **smanjenom kontrolom** od strane nastavnika. To su školsko dvorište i hodnici za vrijeme odmora (mjesto visokog rizika).

Zašto je učenicima potrebna kontrola?

Učenici su u razvojnoj fazi kada još uvijek nemaju dovoljno razvijenu moralnu svijest, i kada se još uvijek ne može oslanjati samo na njihovu **autonomnu odgovornost**.

30% učenika reklo je **da se različito ponašaju** kada je nastavnik prisutan i kada nije tu !

Mjere koje se odnose na **sve nastavnike/ce**

Istraživanje je pokazalo da bi određene mjere usmjerene na nastavnike imale značajan efekat na smanjivanje ili sprečavanje nasilja u školama.

To su mjere koje podrazumijevaju:

- 1.** osposobljavanje nastavnika da **prepoznaju nasilje**
- 2.** otklanjanje **predrasuda i pogrešnih uvjerenja** nastavnika prema nasilju
- 3.** osposobljavanje nastavnika da **adekvatno reaguje** na nasilje.

Zašto su važne ove mjere – šta kažu rezultati istraživanja !

Osposobljavanje nastavnika da **prepoznaju nasilje**

1. Vidjeli smo, jedan od najvećih problema u vezi sa nasiljem u školi je činjenica da je nasilje među učenicima **nevidljivo za školu** (jer ga učenici ne prijavljuju) !

FIZIČKO NASILJE

10%

Samo je oko 10% od ukupnog nasilja nastavnicima je vidljivo (fizičko nasilje), a sve ostalo (verbalno, a posebno socijalno nasilje) **zavisi od spremnosti učenika da ga prijave.**

VERBALNO NASILJE

60%

Nevidljivost verbalnog i socijalnog nasilja dodatno je pojačana okolnošću što se ovo nasilje **preselilo iz realnog u virtualni svijet.**

SOCIJALNO NASILJE

30%

Kako učenici izbjegavaju da prijave verbalno i socijalno nasilje, a kako su ovo za učenike **najteže podnošljivi oblici nasilja**, pored podsticanja učenika da prijavljuju nasilje (o čemu je bilo riječi ranije) potrebno je i **osposobljavanje nastavnike da prepoznaju nasilje.**

Neki od ranih **znakova izloženosti učenika nasilju** su:

(Dwyer i sar, prema Popadić, D. str. 122)

- povlačenje iz društva;
- izraženo osjećanje izolovanosti i usamljenosti;
- izraženo osjećanje odbačenosti;
- osjećanje da je neprekidno meta napada i maltretiranja;
- izražavanje ugroženosti u pisanim radovima i crtežima;
- iznenadni, neočekivani, nekontrolisan bijes.

Mi smo utvrdili da **obrazovni status** porodice i **zainteresovanost** ovih učenika* za školu (koji su iznad prosjeka grupe) **nijesu podudarni** sa njihovim školskim uspjehom (koji je ispod prosjeka), što govori da je njihova školska efikasnost pod uticajem emocionalnih smetnji koje trpe zbog nasilja.

*učenici koji su žrtve nasilja u školi

Otklanjanje **predrasuda i pogrešnih uvjerenja**

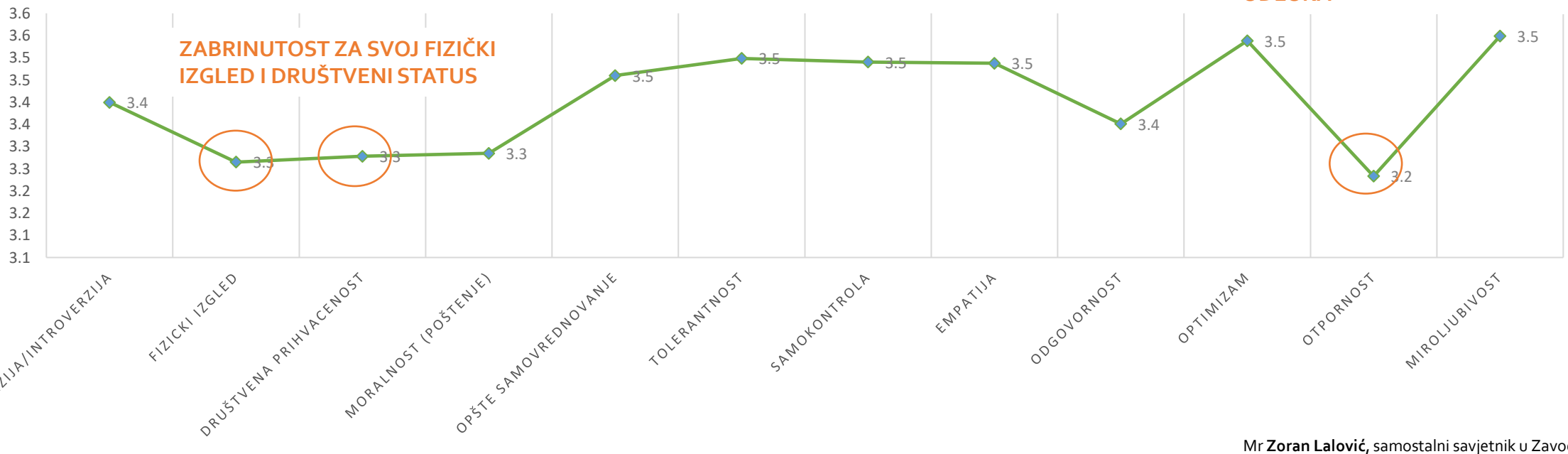
nastavnika prema nasilju, da nauče šta je nasilje i kad im se čini da nije.

U mojoj školi bio je slučaj nasilja koji je bio veoma ozbiljan. Učenici tog odjeljenja su to konstantno prijavljivali razrednoj, ali ona je govorila da je to sve dječije, da su drugari i da se ne svađaju.

Verbalno i socijalno nasilje ne samo da skrivaju učenici (jer ga nerado prijavljuju), već ga ponekad „skrivaju“ i nastavnici **jer ga ne shvataju ozbiljno.**

Ogovaranje, zadirkivanje, ismijavanje imaju različito značenje (atribuciju) za nastavnika koji je već **zreo** i za učenika koji tek **treba da sazrije** !

Kako je ozbiljno verbalno i socijalno nasilje?

Osposobljavanje nastavnika **da adekvatno reaguju** na nasilje.

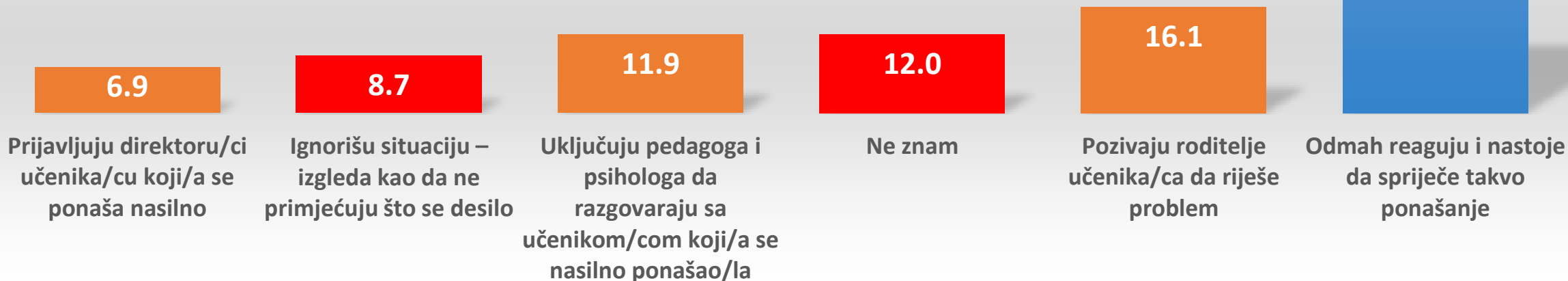
Za prijavljivanje nasilja najvažnija je **uvjerenost učenika** da će biti zaštićeni od nasilja u školi, a ova uvjerenost zavisi od prethodnog **iskustvo učenika** sa tome kako su nastavnici ranije reagovali na nasilje !

Kakvo je iskustvo učenika sa reagovanjem nastavnika na nasilje ?

Manje od polovine učenika (43.7 %) ima iskustvo da su nastavnici odmah reagovali da spriječe nasilje i zaštite žrtvu nasilja;

34.9% nastavnika ima **odloženu reakciju**: poziva učenika koji se nasilno ponašao; poziva roditelje; uključuje pedagoga ili direktora; kažnjava nasilnika i sl;

20.7% nastavnika (po mišljenju učenika) ili **ignorišu nasilje** (prave se da ga ne vide) ili **učenik nema predstavu** o tome šta bi nastavnik uradio.

Individualnu podršku učenicima koji su **uključeni u nasilje**

Kako ovi učenici **vide sebe** ?

Cilj rada sa ovim učenicima, ne smije biti njihovo odbacivanje (jer to već imaju), već njihova **integracija u školsku sredinu.**

Većinu ovih učenika, i žrtve i nasilnike, karakteriše:

- **nezadovoljstvo sobom** (to se ne mora odnositi na učenike koji su inicijatori nasilja, koji suprotno žrtvama mogu imati doduše nerealno, ali visoko mišljenje o sebi);
- **socijalna izolovanost** (ili eventualno prihvaćenost unutar manjih, perifernih grupa, koje čine isto tako agresivni ili nepopularni pojedinci);
- **socijalna nekompetentnost** (nedostatak socijalno-emocionalnih vještina: tolerancije, empatije, samokontrole, odgovornosti);
- **uz izraženu agresivnost** (bilo da je ispoljavaju više otvoreno – fizički, ili prikriveno – verbalno ili je potisnuta „*sve do jednom*“!).

Osnovni principi individualne podrške...

Svaki od učenika koji je uključen u nasilje je **slučaj za sebe** i zahtijeva individualan pristup i specifičan put integracije u školski kolektiv.

Ipak, moguće je izdvojiti i neke **opšte preporuke** koje se odnose na integraciju pojedinih kategorija učenika:

- učenika koji su **pretežno žrtve** nasilja i
- učenika koji se **dominantno nasilno ponašaju**.

Podrška učenicima koji su pretežno **žrtve nasilja**

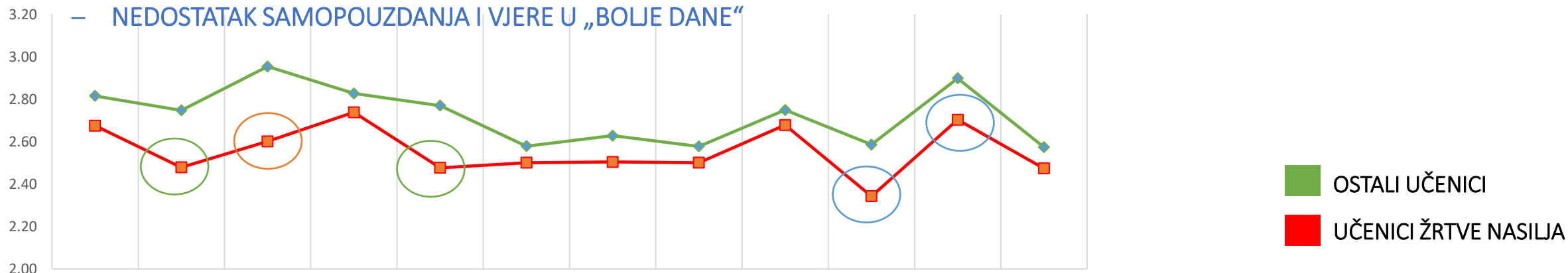
Ovim učenicima, odmah po saznanju, mora se obezbijediti **sigurna sredina** (bez mogućnosti **osvete**).

Ovi učenici moгу se oporaviti ako se otklone **razlozi njihove podložnosti nasilju**.

Istraživanja pokazuju: Učenici koji su **sigurni u sebe**, koji su **otvoreni** i socijalno **povezani** sa drugima, manje su izloženi nasilju od učenika koji su nesigurni, zatvoreni i socijalno izolovani.

Koji su razlozi podložnosti učenika/ca nasilju?

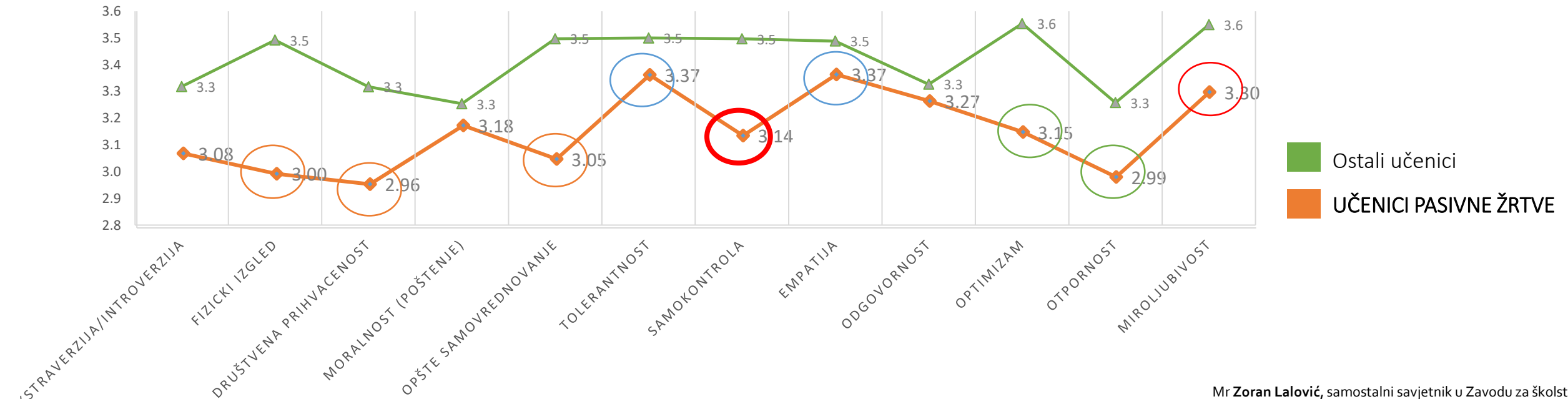
- OPŠTE NEZADOVOLJSTVO SOBOM I SVOJIM FIZIČKIM IZGLEDOM
- OSJEĆAJ DRUŠTVENA IZOLOVANOSTI (ODBAČENOSTI)
- NEDOSTATAK SAMOPOUZDANJA I VJERE U „BOLJE DANE“

Pored sigurne sredine, ovim učenicima je potrebna podrška da izgrade **socijalne veze**, da se **integrišu** u kolektiv i razviju **samopoštovanje**.

Posebnu pažnju treba obratiti na **pasivne žrtve** - to su učenici koji na prijetnje i uvrede ne reaguju već čute, trpe i čekaju da nasilje prođe.

- Karakteristično za ove učenike je da nemaju povjerenja, ni u sebe, ni i druge. Imaju **osjećaj lične neadekvatnosti i društvene izolovanosti**.
- Karakterišu ih **pesimizam** (ne vidi izlaz iz situacije u kojoj se nalazi) i **samooptuživanje** (razloge za položaj u kom se nalazi pripisuje sebi).
- **Tolerancija i empatija** kod ovog učenika su na niskom nivou, a **agresivnost** (potisnuta) na visokom nivou.
- Posebnu pažnju treba obratiti **na nizak nivo samokontrole** kod ovih učenika (to je učenik koji može najednom da plane, izgubi glavu, osveti se).

Podrška učenenicima koji se **dominatno nasilno ponašaju**

Svoje nasilno ponašaje ovi učenici često „opravdavaju“ pogrešnim **stavovima** i iskrivljenim društvenim **vrijednostima** !

Za razliku od većine učenika, ovim učenicima :

- nije važno **koju će ocjenu imati iz vladanja** i **šta će nastavnici misliti o njima**;
- nije im je važno da u očima učenika iz odjeljenja **budu prepoznati kao „dobre osobe“**;
- mijenjaju ponašanje **kada su izvan kontrole**, a prijavljivanje nasilja **ocjenjuju kao tužakanje**.

Resocijalizacija ovih učenika mora ići u pravcu da i njima, kao i većini drugih učenika, **bude važnije** to šta će o njima misliti nastavnici i njihovi drugovi iz odjeljenja (kakva su osoba), nego to šta o njima misle njihovi agresivni vršnjaci.

Podrška učenenicima koji se **dominatno nasilno ponašaju**

Proces resocijalizacije ovih učenika obično zahtijeva i **rad sa roditeljima** (pogotovo ako se procjenjuje da su roditelji izvor njihovih pogrešnih uvjerenja).

Roditeljima nasilnih učenika, po mišljenju samih učenika:

- nije važno da se oni (tj. njihova djeca) **s poštovanjem odnose prema drugoj djeci**;
- rijetko im govore **kako treba da se ponašaju u školi**, i rijetko ih pitaju **kako su se ponašali u školi**;
- rijetko sa njima razgovaraju o tome **šta znači biti dobra osoba** i nije im jednako važno **dobro ponašanje i dobro učenje** u školi.

Učenicima za koje se procijeni da nemaju adekvatnu podršku u porodici potreban je **nadzor** od strane škole, a u nekim slučajevima, i od škole i od centara za socijalni rad.

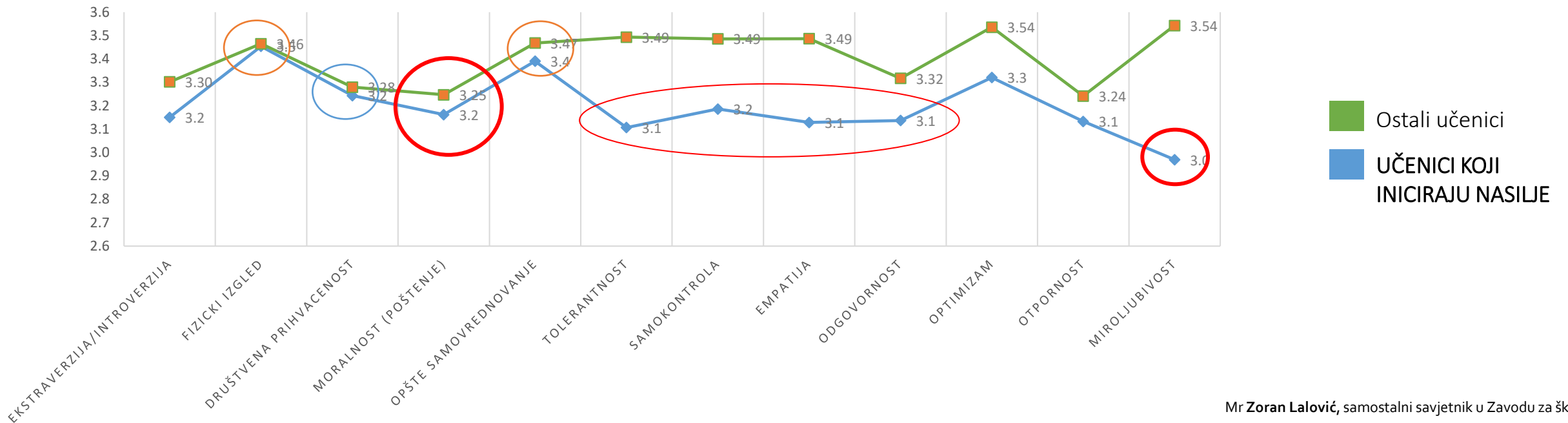

Podrška učenicima koji **iniciraju nasilje** („vođe nasilja“)

Ovim učenicima škola mora odmah dati **snažnu poruku**, a ako je potrebno i **represivnu mjeru** (kaznu), da je njihovo ponašanje neprihvatljivo i da se neće tolerisati u školi.

Osnovni problem ovih učenika je:

- **pogrešna slika o sebi**, i
- **umišljena „obaveza“ da stečeni ugled nasinika brane i stalno potvrđuju.**

Podrška učenicima koji **slijede nasilnike**, a pojavljuju se u ulozi i **žrtve** i **nasilnika**

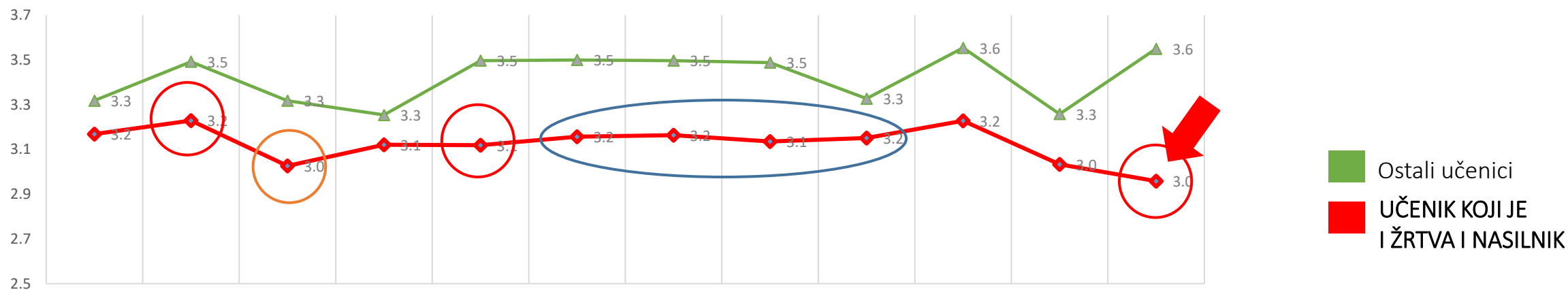
Sličnost sa učenicom koji je žrtva

- Opšte nezadovoljstvo sobom i fizičkim izgledom
- Izrazita društvena izolovanost (neprihvaćenost)

„**Neefikasni agresor**“ – učenik koji svoje lično nezadovoljstvo i društvenu izolovanost nastoji prevazići tako što slijedi dominantne pojedince.

Sličnost sa učenicom koji je nasilnik

- Nedostak socijalnih vještina (tolerancije, samokontrole, empatije, odgovornosti)
- Sklonost da nesporazume rješava fizičkim sredstvima (nedostatak miroljubivosti)

Učenike koji svoje samopoštovanje obezbjeđuju tako što slijede druge, jače i agresivne pojedince, treba odmah izdvojiti iz agresivne grupe i **pomoći im da svoje samopoštovanje izgrade na drugom mjestu !**

Umjesto zaključka:

Nerealno je očekivati da škola bude uspješna u rješavanju problema nasilja ako se učenicima van škole, neprestalno, putem medija, filmova, televizije nude **modeli nepristojnog i agresivnog ponašanja.**

**Upravljanje problemom nasilja
učenika u školi**

Prezentacija na sajtu Zavoda za školstvo

<https://www.gov.me/zzs/istrazivanja-u-obrazovanju>

Hvala na pažnji!

Mr Zoran Lalović, samostalni savjetnik u Zavodu za školstvo